

ИЗКЛЮЧИТЕЛНО ФАНТАСТИЧНИЯТ Е. Т. А. ХОФМАН – ЕДНА ТРАДИЦИЯ В ПОЛЕТО НА МОДЕРНОСТТА

Доц. д-р Светла Черпокова

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

Резюме. В статията се прави кратък преглед на рецепцията на Е. Т. А. Хофман в България – преводаческа, литературна, театрална, филмова. Специален акцент се поставя върху присъствието/отсъствието ѝ в отделни периоди на българската култура. Целта е да се очертае в резюме българският влог по темата „Хофман“, като се постави в контекста на честванията през 2022 г. по случай 200-годишнината от смъртта му. Специален акцент се поставя върху българския принос към отбелязването на Е. Т. А.-Хофмановата година в Германия.

Ключови думи: Е. Т. А. Хофман; България; рецепция; юбилей

Творчеството на Е. Т. А. Хофман – немски романтик, писател, художник, музикант, юрист, познат в още много роли – на музикален директор, диригент, композитор, сценограф, карикатурист, учител по музика и още, и още – не е част от българските училищни учебни програми. Едно щастливо изключение – включването на откъс от „Лешникотрошачката“ под названието „Бъдни вечер“ (прев. Страшимир Джамджиев) в читанка за III клас на издателство „Просвета“ (2001) е плод не на учебно-образователен стандарт, а на авторово решение и е в съгласие с наложеното в България през 40-те – 70-те години на XX век възприемане на Е. Т. А. Хофман като „детски писател“. Споменаването на името му пред студентска аудитория, обичайно в началото на лекциите за немски романтизъм, също среща мълчание и едва малцина го разпознават. Допитването до една неизкушена от филологически занимания читателска публика демонстрира аналогичен резултат. Все пак трябва да се отчете, че по-възрастните поколения реагират не само с назоваването на негови произведения – например „Златната делва“, „Пясъчния човек“, „Малкият Цахес, наречен Цинобър“, но и с познаване на част от тях. Емблематичното заглавие, което обаче отключва ред асоциации и у по-младите, и у по-възрастните, е „Лешникотрошачката“. Оказва се, че историята на храбрия лешникотрошач,

който се опълчва срещу царя на мишките и го побеждава, е позната и на малки, и на големи. И това е не толкова заради едноименния балет на П. И. Чайковски, който определено допринася за популярността на произведението и се поставя и до днес, включително и по българските сцени, но поради многобройните му интерпретации – театрални, филмови, музикални, адаптации за деца и др.

Не така обезсърчаващо стои присъствието на Е. Т. А. Хофман в полето на научните занимания с творчеството му у нас, макар че на пръв поглед създава усещането за оскъдност. След период на относително мълчание – 40-те – 70-те години на XX век, когато немският писател е обявен за „реакционен“ романтик, т.е. за нездравословен за новия социалистически човек, възпитаван в мислене в категориите на реализма, идва време на „реабилитация“. И макар че до днес нямаме монографично изследване върху творчеството му и рецепцията му в България, името му неотменно присъства в литературните ни истории, в студии и коментари върху романтизъм. Именно от началото на 70-те години нататък се изостря вниманието към неговата поетика, белязана с ужасяваща фантастичност, към романтико-ироничните му послания, но и към рецепцията му в България. За това „съживяване“ на Е. Т. А. Хофман заслуга имат Цветан Стоянов, който в „Идеи и мотиви на отчуждението в западната литература“ (1969) в контекста на говоренето за романтизъм нееднократно стъпва върху примери от Хофмановите творби; Венцеслав Константинов, който използва всеки удобен случай, за да напомни за Хофман и неговото неправомерно политизиране във времената на социализма; изследванията на Багрелия Борисова върху немския романтизъм; предговорите, коментарите и послесловите (на Лилия Големинова, Недялка Попова, Здравко Петров) към негови издания, които първоначално плахо започват да се появяват на българския книжен пазар от 70-те години нататък¹. Много е важно да се отбележи и приносът на Елена Златева-Нерлих с изследването ѝ върху Е. Т. А. Хофман в светлината на карнавалната култура и със студията ѝ върху рецепцията на немския писател в България, публикувани на немски, и за съжаление, и до днес непреведени на български език.²

Всъщност, макар и да има един относително дълъг период на отсъствие на Е. Т. А. Хофман от българска сцена, паметта за него не е изгубена. Българският читател от 40-те до 70-те години на XX век няма как да срещне творбите му освен в стари предвоенни издания, но името му присъства в отделни споменавания, при това неслучайни. Пример за това са литературнокритическите очерци на Константин Гълъбов от 50-те – 60-те години на XX век, посветени на Гьоте, Хайне, Шилер, където Е. Т. А. Хофман е равнопоставен „герой“ в литературната история. Така чрез Гълъбов и през говоренето за други автори читателите научават за проблемите на твореца с пруските власти, за неговия котарак Мур, разказвач и персонаж от романа му „Житейските възгледи на котарака

Мур“, роман, който ще бъде преведен на български чак през 1973 г.³ Осведомени са за „романтичния ирационализъм“ на Хофман (Galabov 1967, p. 58), за неговата „романтична демоничност“ (Galabov 1967, p. 310). Дори подвизите му в прочутата пивница „Лутер и Вегенер“, където се събира берлинското литературно общество и където общува с Адалберт фон Шамисо, Хайнрих Хайне, Фридрих дьо ла Мот Фуке, не са отминати.

Този скрит план на присъствие чрез косвени сведения удържа Хофмановото пребиваване в научното ни поле, за да дочака времето си на идеологическа реабилитация в следващите десетилетия. То обаче е и предпоставено от съществуващата преддеветосептемврийска културна традиция, за която Е.Т.А. Хофман не е безизвестен. Преводи на негови произведения на български език се появяват още веднага след Освобождението, като първият е от френски – на новелата „Мадмоазел дьо Скюдери“ (Пловдив, 1881), с преводач Димитър Бръзицов. През 20-те години на XX век преводите вече се правят от немски, при това само в рамките на десетилетие и малко излизат пет Хофманови произведения, сред които и култовият му роман „Еликсирите на дявола. Следсмъртни книга на капуцина отец Медардус“ в превод на Панайот Чинков, който, за съжаление, и досега не е преиздаван на български. Тази вълна на интерес до голяма степен е провокирана от факта, че много от бъдещите български писатели, диригенти, балетмайстори се обучават и пребивават в Германия точно в този период. Само като пример могат да се изброят имената на Георги Райчев, Владимир Полянов, Чавдар Мутафов, Светослав Минков. Затова и не би трябвало да ни учудва много „диаболоизмът“ на българските диаболоисти, безспорно повлиян и от Хофмановата „романтична демоничност“, за която говори и Константин Гълъбов.

Това че паметта за Е. Т. А. Хофман е жива и днес у нас, пък подсказва един друг план от неговата рецепция, изразен във филмови, театрални и музикални интерпретации от края на XX и първите десетилетия на XXI век. В периода 1989 – 2007 г. Теди Москов режисира четири постановки по мотиви от Хофмановата новела „Малкият Цахес, наречен Цинобър“, последната от които се играе в театър „Талия“ – Хамбург. Налице е и куклен спектакъл на режисьорката Веселка Кунчева със същото заглавие, поставен на пловдивска сцена (2001). Отново по същата новела е и филмът на Анри Кулев „Цахес“ (2010). По „Лешникотрошачката“ пък е друга куклена постановка – „Приказка за храбрия Лешникотрошач“ на режисьора Славчо Маленов. А от 2019 г. в Столичния куклен театър се играе пиесата „Непознатото дете“ (реж. Дияна Добрева) по едноименната Хофманова новела, която беше преведена и издадена на български за първи път през 2019 г. (съвместен проект на фондация „Културни перспективи“ и издателство „Ентусиаст“). Интересен момент е, че книгата е мултимедийна, като включва и текст за слушане, и музика. Инициатор на изданието е оперната певица Ина Кънчева, в което също има нещо много

в духа на Хофман – писателят, композиторът, художникът, но и авторът на първата немска романтическа опера „Ундина“ (1816). Преводът от немски е на проф. Борис Парашкевов, а илюстрациите, също в приказно-причудливия стил на Хофман, са на Катина Пеева.

Към този списък, който всъщност може да се окаже в значителна степен респектиращ, при условие че не става въпрос за инициативи, реализирани в немскоезична среда, трябва да се добавят и двата спектакъла на театрална трупа „Метеор“ с режисьор Ани Васева – двуезичните постановки „Хофман“ (български/немски), 2019, по мотиви от Хофманови творби и „Атлантида“ (немски/английски), 2022, посветен на Хофман.

Този кратичък преглед на присъствията на Е. Т. А. Хофман донякъде оборва изказаното в началото твърдение, че той не е в достатъчна степен разпознаваем у нас. Прегледът обаче дава повод за друг ракурс към Хофмановото „пребиваване“ в България, чиито измерения са вън от кръга на класическото възприемане – превеждане, четене, коментиране, наличие в задължителни учебни програми и прочее. Противно на това, то се изразява в сферата на експеримента, подбужда към вариации и импровизации, вдъхновява и провокира, все явления, на които със сигурност се дължи и нестихващата му модерност. То присъства дори и там, където видимо отсъства като име, текст или просто позоваване, но вдъхновява изкуство в духа на Хофмановия невероятен/ужасно фантастичен свят.

Невероятното, ужасяващото, фантастичното са неотменна част от репертоара на Хофман – било то в сферата на литературата, музиката или рисуването. Затова и не е учудващо, че „Unheimlich fantastisch. E. T. A. Hoffmann 2022“ е насловът на целогодишните чествания на Е. Т. А. Хофман в Германия, посветени на 200-годишнината от смъртта му, инициатива на Берлинската държавна библиотека, Държавната библиотека в Бамберг, Германия, Музея за романтическо изкуство във Франкфурт и обществото „Е. Т. А. Хофман“ в Бамберг. На пръв поглед, „unheimlich“ се превежда лесно на български, като се прибегне до речник, където срещу „unheimlich“ стоят „страшен“, „зловещ“, „голям“, „ужасен“, но още и „страшно“ и „извънредно“. Не така лесно обаче стои въпросът с превода на „unheimlich“ в контекста на Хофмановото творчество. Адекватното му разбиране изисква запознаването със значителна литература, при това не и без незаобиколимите в случая Фройд и Хадегер, които вместо да решат проблема, всъщност го създават. Обсъждането на „unheimlich“ изисква и позоваването на една нестихваща у нас дискусия по темата⁴. Едва ли обаче организаторите на Хофмановата година в Германия са очаквали една ерудирана публика за своите инициативи, която да е чела и Фройд, и Хайдегер. „Unheimlich fantastisch“ всъщност е чудесна находка, която със своето оксиморонно звучене напълно отразява изключителния фантастичен свят на твореца. В стила на разговорния език на български може да намери своето съответствие в други оксиморони с

позитивно звучене като „ужасно хубав“ и „ужасно фантастичен“, а при един по-свободен превод – в „невероятно фантастичен“. Именно този „ужасно хубав“ и „ужасно фантастичен“ невероятен Хофманов свят вдъхновява и българското включване в тази дълга „година на Е. Т. А. Хофман“, започнала през януари 2022 г., когато е рожденият ден на твореца (24.01.), с кулминация през юни, когато е годишнината от смъртта му (25.06.) и приключваща в края на февруари 2023 г., месец след рождената му дата. Този своеобразен цикъл, очертан от дати на раждане, смърт и отново раждане, индиректно внушава идеята за Хофмановото безсмъртие и за „вечното прераждане“ на създаденото от него във всяко ново време.

Българското присъствие в Хофмановата година съвсем не е малко.⁵ То се движи в сферата на изкуствата – музика, театър, изобразително изкуство, отбелязано е с книги и научни публикации. В навечерието на датата на годишнината, на 20 юни 2022 г., в Берлинската държавна библиотека е представянето на немското издание на книгата „Непознатото дете“ (изд. „Сецесион“). Както се твърди в анонса на събитието, илюстрациите на Катина Пеева „оживяват“, а приказната феерия се допълва от музикалното изпълнение на Василена Серафимова и Ина Кънчева, която е инициатор и на немското издание.

Двуезичната постановка на театър „Метеор“ – „Атлантида“, след българската си премиера (16 и 17 юни 2022 г.) и спектакли в „Гьоте институт – България“ се играе в ACUD-Театър, Берлин, през август 2022 г., и в театър „Галус“ – Франкфурт на Майн, през януари 2023 г., също в рамките на проекта „Unheimlich fantastisch. E. T. A. Hoffmann 2022“. Като част от същия проект е и шестването на една изложба из залите на българските библиотеки – в Народната библиотека „Иван Вазов“ в Пловдив (юни – юли 2022 г.), в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ в София (ноември – декември 2022 г.), в Регионалната библиотека „Пейо Яворов“ – Бургас (януари – февруари 2023 г.). Изложбата е „Е. Т. А. Хофман – документи от Бамберг в репродукции“, безвъзмездно предоставена от проф. д-р Бетина Вагнер, президент на Е. Т. А.-Хофмановото общество в Бамберг и директор на Бамбергската държавна библиотека, Германия, чиято собственост е експозицията. Тя включва копия на рисунки на Хофман, негови карикатури, сценографски проекти, нотни партитури, ръкописи на произведения, чиито оригинали се пазят в архива на Библиотеката в Бамберг. Създадена е през 2005/2006 г., във времето „преди интернет“, както го определя нейният инициатор проф. д-р Бернхард Шемел, по онова време директор на Държавната библиотека в Бамберг и президент на обществото „Е. Т. А. Хофман“ в Бамберг, с идеята творчеството на немския писател, художник, композитор, музикант да достигне до максимален брой публика и да я зарази с вдъхновението си. Освен в България досега извън територията на Германия изложбата е изнасяна само веднъж – в Кьонигсберг (днешния Калининград), родното място на Е. Т. А. Хофман.

Списание „Български език и литература“ също отбелязва годишнината с тематичен брой и специална рубрика „2022: годината на Е. Т. А. Хофман“. Включените в нея четири текста представят различни аспекти от темата „Хофман“. Статията на Бенджамин Шлодер „Unheimlich Fantastisch – E.T.A. Hoffmann 2022“: Хофмановата година в Берлинската държавна библиотека⁶ позиционира Хофман като обект на проект, но не просто административен, а грижливо реден във времето с много мисъл, внимание и обич, за да се привлекат и възпитат максимален брой почитатели на твореца и на романтичeskото изкуство. Това е добър пример как да се съхранява паметта и как да се отглежда любовта към изкуството у младите поколения. Във „Фройд и Йенч четат „Невероятните автомати“ на Хофман“⁷ Камелия Спасова хвърля светлина отново върху ужасното „unheimlich“, като превежда през разночетения и „четене в четенето“, за да разкрие накрая кой от Хофмановите герои „ще разкаже съдбата ни в трансчовешкото бъдеще“. Текстът на Елица Дубарова „Сератионова следа в последния разказ на Хофман – „Ъгловият прозорец на братовчед“⁸ върви срещу една традиция при интерпретирането на последния Хофманов разказ като реалистичен, като доказва романтичeskата му природа. Заедно с това дава отговор и на въпроса защо точно този разказ е превеждан у нас във времената на социализма – именно поради подвеждането, че представя Хофман като реалист, така важно за марксистчeskата критика. В „Алхимични символи и мотиви в новелата на Е. Т. А. Хофман „Златната делва“⁹ Бедаваджиева навлиза в една маргинална за изследователите територия, обсъждаща отношението „литература и алхимия“. Тя е относително нова и в българското литературоведско пространство, но има своите безспорни литературни основания¹⁰, което се доказва и от анализа на Бедаваджиева.

Всъщност тази българска Хофманиада има своята увертюра през 2019 г., когато в Пловдив се инициира научна конференция „Е. Т. А. Хофман в България“ (23 – 25 октомври), посветена на 200-годишнината от издаването на новелата „Малкият Цахес, наречен Цинобър“¹¹, асоциирана в програмата на „Пловдив 2019. Европейска столица на културата“. Защо годишнината на „Малкият Цахес“ се отбелязва с предимство в България, е въпрос, чийто отговор дават споменатите постановки на Теди Москов, филмът на Анри Кулев, едноименният куклен спектакъл на режисьорката Веселка Кунчева. Фигурата на малкото уродливо същество, което благодарение на магия просперира и си приписва заслугите на другите, дава универсален код за разчитане на уродливите практики в българската действителност, независимо от времето, което ги произвежда. Годишнината на новелата през 2019 г. е отразена и в сп. „Култура“ (бр. 10, 2019, 4 – 17) с тематичен отдел, който включва разговори с Теди Москов, с Ани Васева за техните интерпретации по Хофман, статиите на Анна Топалджикова и Фолкер К. Дьор за Цахес, а също и откъс от един малко познат у нас текст на немския романтик – „Запустялата къща“, в превод

от немски на Ана Димова. През 2019 г. е и първото представяне на изложбата „Е. Т. А. Хофман – документи от Бамберг в репродукции“ в Народната библиотека „Иван Вазов“ в Пловдив. През същата година е и премиерата на „Хофман“ на „Метеор“, а също и на българското издание на „Непознатото дете“. Така „годината на Цахес“ през 2019 г. поражда вдъхновения, фантазии, съмишленичества, партньорства, идеи, за да се разгърнат още и още в „годината на Хофман“ през 2022 г. И всичко това – в името на немския романтик.

In Hoffmanno! В името на Хофман! С тези думи обичайно се поздравяват членовете на Хофмановото общество в Бамберг, където творецът е живял от 1809 до 1813 г. Така ознаменуват и делата си, посветени на невероятния немски творец. „In Hoffmanno!“ е и заглавието на книгата на проф. д-р Бернхард Шемел (Вж. Schemmel 2013), който не само разказва историята на този поздрав във времето, но е и една от значимите фигури, допринесли за удържането на Хофмановата традиция в полето на модерността. Всъщност всеки поел поне малка частица от Хофмановото творчество – литературно, музикално, в сферата на изобразителното изкуство – няма как да не остане заразен и завинаги вдъхновен от него. Затова нека в края на годината на Е. Т. А. Хофман да си кажем също: „In Hoffmanno!“, с увереността, че и след приключването ѝ той няма как да бъде забравен.

БЕЛЕЖКИ

1. Вж. Stoyanov 1988; Konstantinov 1982, 1989; Borisova 1993, 1998; Goleminova 1972; Popova 1980, 1987.
2. Вж. Nährlich-Slateva 1995, 1998.
3. Вж. например Galabov 1967, 20, 28 – 29, 66.
4. Един много добър и систематизиран поглед по темата предлага Камелия Спасова в разсъжденията си върху „преводачески(те) безпокойства около unheimlich“ (Вж. Spasova 2021, 248 – 251).
5. За българските участия в проекта вж. повече в календара на Хофмановата година на Берлинската държавна библиотека (ЕТАН 2022).
6. Вж. Schlodder 2022, 571 – 574.
7. Вж. Spasova 2022, 575 – 584.
8. Вж. Dubarova 2022, 585 – 597.
9. Вж. Bedavadzhieva 2022, 598 – 606.
10. За литературните предпоставки за обсъждането на темата „алхимия и литература“ вж. тематичния брой на сп. „Страница“ (бр. 3, 2008), посветен на проблема, а по-конкретно за проекциите на алхимичната символика в немския романтизъм вж. Dubarova 2008, 78 – 87.

11. Реализирането на конференцията е също един добър пример за междунституционално сътрудничество. Организирана от Катедра по история на литературата и сравнително литературознание при Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ с помощта на Фонд „Научни изследвания“ (договор № КП-06-МНФ/29), тя привлече като съорганизатори Съюза на учените – клон Пловдив, Народната библиотека „Иван Вазов“, Обществото „Е. Т. А. Хофман“ в Бамберг, Германия. А партньори са порталът и архивът „Е. Т. А. Хофман“ при Берлинската държавна библиотека, Бамбергската държавна библиотека, Германия, катедра „Театрознание“ при Националната академия за театрално и филмово изкуство, „Гьоте институт“ – България, Община Пловдив и Националното издателство за образование и наука „Аз-буки“.

ЛИТЕРАТУРА

- БЕДАВАДЖИЕВА, Т. Алхимични символи и мотиви в новелата на Е. Т. А. Хофман „Златната делва“. *Български език и литература*. **64** (6), 598 – 606. Available from: <https://doi.org/10.53656/bel2022-6-9tA>
- БОРИСОВА, Б., 1993. *За фантастичното в късния немски романтизъм*. София: Загер.
- БОРИСОВА, Б., 1998. *История на немската литература. 1700 – 1830*. Велико Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“.
- ГОЛЕМИНОВА, Л., 1972. Послесловие. Творческият облик на Е. Т. А. Хофман. В: Е. Т. А. ХОФМАН. *Музикални новели*. София: Наука и изкуство, 179 – 204.
- ГЪЛЪБОВ, К., 1967, *Хайне. Романтизъм и реализъм*. София: Наука и изкуство.
- ДУБАРОВА, Е., 2008. Синьото цвете от романа „Хайнрих фон Офтердинген“ на Новалис като алхимическа проекция. *Страница*. (3), 78 – 87.
- ДУБАРОВА, Е. 2022. Серапионова следа в последния разказ на Хофман „Ъгловият прозорец на братовчеда“. *Български език и литература*. **64** (6), 585 – 597. Available from: <https://doi.org/10.53656/bel2022-6-8ED>
- КОНСТАНТИНОВ, В., 1981. С копнеж по необикновеното. *Пулс*. (6). 10. II. 1981.
- КОНСТАНТИНОВ, В., 1982. В магическия свят на приказката. *Литературен фронт*. (33). 19. VIII. 1982.
- КОНСТАНТИНОВ, В., 1989: Най-после: Хофман! *Панорама*. (1), 227 – 230.
- ПОПОВА, Н., 1980. В търсене на хармония. В: Н. ПОПОВА (съст.). *Немски романтици. Новели*. София: Народна култура, 7 – 14.
- ПОПОВА, Н., 1987. Един странник между делничното и прекрасното. В: Н. Попова (съст.). *Е. Т. А. Хофман. Избрани творби в два тома. Т. I. Разкази. Приказки. Новели*. София: Народна култура, 601 – 605.

- СПАСОВА, К., 2021. *Модерният мимесис. Саморефлексията в литературата*. София: УИ „Св. Климент Охридски“.
- СТОЯНОВ, Цв., 1988. Идеи и мотиви на отчуждението в западната литература. В: Цв. СТОЯНОВ. *Съчинения в два тома. Т. 2*. София: Български писател.

REFERENCES

- BEDAVIDZHIEVA, T. Alhimichni simboli i motivi v novelata na E. T. A. Hoffmann „Zlatnata delva“. *Bulgarski Ezik i Literatura-Bulgarian Language and Literature*. **64** (6), 598 – 606. Available from: <https://doi.org/10.53656/bel2022-6-9tA>
- BORISOVA, B., 1993. *Za fantastichnoto v kasnia nemski romantizam*. Sofia: Zager.
- BORISOVA, B., 1998. *Istoria na nemskata literatura. 1700 – 1830*. Veliko Tarnovo: Sv. sv. Kiril i Metodiy.
- DUBAROVA, E., 2008. Sinyoto tsvete ot romana „Haynrih fon Ofterdingen“ na Novalis kato alhimicheska proektsia. *Stranitsa*. (3), 78 – 87.
- DUBAROVA, E. 2022. Serapionova sleda v poslednia razkaz na Hoffmann „Agloviyat prozorets na bratovcheda. *Balgarski ezik i literatura*. **64** (6). Available from: <https://doi.org/10.53656/bel2022-6-8ED>
- ETAH 2022. *Unheimlich fantastisch. E. T. A. Hoffmann 2022. Kalender – E.T.A. Hoffmann Portal*. [viewed 24 Februar 2022] <https://etahoffmann.staatsbibliothek-berlin.de/etah2022/kalender/>
- GALABOV, K., 1967, *Hayne. Romantizam i realizam*. Sofia: Nauka i izkustvo.
- GOLEMINOVA, L., 1972. Posleslovie. Tvorcheskiiyat oblik na E. T. A. Hoffmann. V: E. T. A. HOFFMANN. *Muzikalni noveli*. Sofia: Nauka i izkustvo, 179 – 204.
- KONSTANTINOV, V., 1981. S kopnezh po neobiknovenoto. *Puls*. (6). 10.II.1981.
- KONSTANTINOV, V., 1982. V magicheskia svyat na prikazkata. *Literaturen front*. (33). 19.VIII.1982.
- KONSTANTINOV, V., 1989: Nay-posle: Hoffmann! *Panorama*. (1), 227 – 230.
- NÄHRLICH-SLATEVA, E., 1998. Die Rezeption E.T.A. Hoffmanns in Bulgarien. *E.T.A. Hoffmann-Jahrbuch*. (6), 50 – 71.
- NÄHRLICH-SLATEWA, E., 1995. *Das Leben gerät aus dem Gleis: E. T. A. Hoffmann im Kontext karnevalesker Überlieferungen*. Frankfurt/M etc.: Lang.
- POPOVA, N., 1980. V tarsene na harmonia. V: N. POPOVA (Eds.). *Nemski romantitsi. Noveli*. Sofia: Narodna kultura, 7 – 14.

- POPOVA, N., 1987. Edin strannik mezhdu delnichnoto i prekrasnoto. V: N. POPOVA (Eds.). *E. T. A. Hoffmann. Izbrani tvorbi v dva toma. T. I. Razkazi. Prikazki. Noveli*. Sofia: Narodna kultura, 601 – 605.
- SCHEMMEL, B., 2013. In *Hoffmanno! E. T. A. Hoffmann, Haus, Gesellschaft. Ein Beitrag zur Rezeptionsgeschichte*. Bamberg: E.-T.-A.-Hoffmann-Gesellschaft.
- SCHLODDER, B., 2022. „Unheimlich Fantastisch – E.T.A. Hoffmann 2022“: The Hoffmann Year at Staatsbibliothek zu Berlin. *Bulgarski Ezik i Literatura-Bulgarian Language and Literature*. **64** (6), 571 – 574.
- SPASOVA, K., 2021. *Moderniyat mimesis. Samorefleksiyata v literaturata*. Sofia: Sv. Kliment Ohridski.
- SPASOVA, K., 2022. Freud and Jentsch read Hoffmann's Uncanny Automata. *Bulgarski Ezik i Literatura-Bulgarian Language and Literature*. **64** (6), 575 – 584. Available from: <https://doi.org/10.53656/bel2022-6-7KS>
- STOYANOV, Tsv., 1988. Idei i motivi na otchuzhdenieto v zapadnata literatura. V: Tsv. STOYANOV. *Sachinenia v dva toma. T. 2*. Sofia: Balgarski pisatel.

THE EXTREMELY FANTASTIC E. T. A. HOFFMANN – A TRADITION IN THE FIELD OF MODERNITY

Abstract. The article provides a brief overview of E. T. A. Hoffmann's reception in Bulgaria – translation, literary, theatrical, film reception. Special attention is paid to its presence/absence in different periods of Bulgarian culture. The aim is to briefly present the Bulgarian contribution to the “Hoffmann” theme, in the context of the 2022 commemorations of the 200th anniversary of his death. A special focus is placed on the Bulgarian participation in the E.T.A. Hoffmann's Year in Germany.

Keywords: E. T. A. Hoffmann; Bulgaria; reception; anniversary

✉ **Dr. Svetla Cherpokova, Assoc. Prof.**

Researcher ID (Web of Science): CAF-1103-2022

ORCID iD: 0000-0002-1113-9265

РИИД ID: 2194-0097

Faculty of Philology

Plovdiv University Paisii Hilendarski

24, Tsar Asen

Plovdiv, Bulgaria

E-mail: cherpokova@uni-plovdiv.bg